

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. De virtutibus intellectualibus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Respondeo quod licet voluntas in exercendo A
actu iustitiæ, & reddendo unicuique quod suum
est, patiatur aliquam difficultatem ex passio-
nibus appetitûs sensitivi provenientem, hæc tamen
non est tota difficultas quam patitur in exerci-
tio illius actûs, sed simul cum difficultate illa
extrinseca, ex passionibus appetitûs proveren-
te, habet aliam sibi intrinsecam, petitam ex
excessu & improportione huiusmodi actûs, non
quantum ad speciem, sed quantum ad indivi-
duum; cum enim cuiuscumque voluntas sit ra-
dicata in hoc numero supposito, determinatur
per suam differentiam individualem ad bonum
proprij suppositi, subindeque ex majori &
vehementiori inclinatione, quam habet ad bo- B
num proprium, à prosecutione boni alieni retar-
datur: unde ad vincendam hanc difficultatem
ponitur in voluntate habitus iustitiæ. Cæterum
ad proprium bonum honestum voluntas nullam
patitur difficultatem intrinsecam, ortam ex ex-
cessu & improportione illius, cum tale bonum,
neque quantum ad speciem, neque quoad indivi-
duum vires ejus naturales excedat; sed tota
difficultas, quæ in huius boni prosecutione re-
peritur, ex intrinsecis impedimentis, & passio-
nibus immoderatis appetitûs sensitivi provenit;
unde ad facile & delectabiliter profequendum
tale bonum, nullus in voluntate debet poni ha-
bitus virtutis, sed sufficit ponere in appetitu
irascibili & concupiscibili virtutes fortitudinis
& temperantiæ, quibus immoderata illius pas-
siones cohibeantur, & temperentur.

44 Obijcies quartò: Humilitas versatur circa
bonum proprium; ponitur enim ad moderan-
dum affectum spei, & appetitum propriæ ex-
cellentiæ, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 161. art.
4. Sed humilitas residet in voluntate: Ergo in
voluntate ponitur virtus ad attingendum bonum
proprium honestum. Major patet, Minor pro-
batur. Idem est subiectum contrariorum: Sed
superbia humilitati contraria, est in voluntate,
ut docet S. Doctor 2. 2. qu. 162. art. 3. & patet
ex eo quod in Angelis prævaricatoribus, in qui-
bus non est appetitus sensitivus, superbia repe-
ritur: Ergo humilitas in voluntate, non verò in
appetitu sensitivo residet.

Respondeo duplicem dari humilitatem, unam
in voluntate, & aliam in appetitu sensitivo, so-
lamque hanc posteriorem, quæ est pars poten-
tialis temperantiæ, versari circa bonum pro-
prium, moderando affectum propriæ excellen-
tiæ absolute sumptæ, non curando de subordi-
natione ad alium; illam verò quæ residet in vo-
luntate, & est pars potentialis iustitiæ, respi-
cere bonum alienum, quia respicit propriam
excellentiæ, non absolute, sed ut subordinata
Deo, cum importet subjectionem hominis
ad Deum, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 161. art.
1. ad 5. his verbis: *Humilitas secundum quod
est specialis virtus, præcipue respicit subjectionem
hominis ad Deum, propter quem etiam aliis hu-
miliando se subijcit.*

DISPV TATIO III.

De distinctione virtutum.

Ad quæst. 57. D. Thoma.

VARIÆ solent tradi divisiones virtutis
in communi: sed cæteris clarior & compen-
diosior ea est, quam S. Doctor hic
profecutur, quæ scilicet virtus in intellectu-
alem, moralem, & Theologicam distribuitur.
De virtutibus intellectualibus & moralibus bre-
viter hic agemus: de Theologicis verò specia-
lem tractatum instituemus infra, post tracta-
tum de justificatione impij, & merito iusti. Cui
alium brevem de quatuor virtutibus Cardinali-
bus, & vitiis eis oppositis, subnectemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De virtutibus intellectualibus.

VIRTVS intellectualis ea dicitur, quæ per-
ficit intellectum in ordine ad verum, sive
speculativum, sive practicum; soletque dividi
in quinque species, quæ vocantur intelligentia,
seu habitus primorum principiorum, sapientia,
scientia, ars, & prudentia. Ratio verò hu-
jus divisionis hæc est: Cum virtus intellectu-
alis perficiat intellectum in ordine ad verum,
tot esse debent virtutes intellectuales, quot
sunt habitus infallibiliter attingentes verum:
Sed habitus infallibiliter attingentes verum
sunt tantum quinque enumerati: Ergo illi so-
li sunt virtutes intellectuales. Major patet,
Minor probatur. Verum quod certò & infal-
libiliter ab intellectu attingi potest, vel est
universale, & consequenter necessarium, vel
singulare & contingens? Si universale, vel
est attingibile immediatè, vel absque medio,
& ex sola terminorum notitia, ut sunt prima
principia? & pro illis ponitur habitus primo-
rum principiorum. Vel est attingibile me-
diatè, & per proprias causas; quæ si fuerint
particulares, ponitur scientia; si verò cause
fuerint altissimæ & universalissimæ, ponitur
sapientia. Si autem tale verum fuerit singulare,
vel illud est factibile? & pro illo attingendo
ponitur ars: vel agibile? & ad illud attingen-
dum ponitur prudentia.

Præter has quinque virtutes intellectuales,
dantur alij habitus seu dispositiones in intelle-
ctu, quæ non habent rationem virtutis; quia
non attingunt infallibiliter verum, ut sunt fi-
des humana, opinio, suspicio, dubium, soler-
tia, &c. Differere verò in particulari de prædi-
ctis quinque virtutibus intellectualibus, non
est huius loci, cum de his agatur in Philoso-
phia: unde hic solum varias illarum species
& divisiones expendemus.

Habitus ergo primorum principiorum divi-
ditur in intelligentiam, & synderesim. Illa at-
tingit prima principia speculativa, quæ deser-
viunt ad scientiarum acquisitionem: hæc verò
prima principia practica, quæ ad rectam ope-
rationem & morum directionem conducunt;

& ad ipsam reduci potest conscientia, quæ ex vi nominis dicit applicationem scientiæ vel cognitionis ad aliquid, unde propriè neque designat habitum, neque potentiam, sed actum ipsius synderesis.

4. **H**abitus sapientiæ in duas etiam species distribuitur, nimirum in divinam, quæ est Theologia, cuius objectum est ipsa causa altissima, scilicet Deus, ut cognoscibilis per revelationem mediatam; & in humanam, quæ est Metaphysica, quæ obtinuit etiam nomen sapientiæ, quia versatur circa prima rerum prædicata, ens, verum, bonum, &c. Deumque ut lumine naturali cognoscibilem contemplantur.

5. **S**cientia verò in tria præcipua genera dividitur, nimirum in scientiam abstrahentem à materia intelligibili; sub qua Metaphysica & Dialectica continentur: in scientiam abstrahentem à materia sensibili; sub qua sunt Arithmetica (cui subalternatur Musica) & Geometria (cui subalternatur Astrologia) Cosmographia, Geographia, Topographia, Hydrographia, Optica, & Machinativa: & demum in scientiam abstrahentem à materia singulari; sub qua continetur solum Physica, cui subalternatur Medicina.

6. **S**imiliter ars dividitur in servilem seu mechanicam, & liberalem; numeranturque sub unaquaque septem species, quæ hoc distico designantur.

Lingua, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus, astra.

Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

Primus versus complectitur septem liberales: nam *lingua* designat Grammaticam, *tropus* Rhetoricam, *ratio* Dialecticam, *numerus* Arithmeticam, *tonus* Musicam (sub qua videtur contineri Poëtica, cum omnibus suis speciebus, quamvis possit etiam reduci ad Rhetoricam) *angulus* Geometriam, & *astra* Astrologiam.

Secundus versus continet artes serviles: *rus* enim designat agriculturam, *nemus* artem venatoriam & piscatoriam, *arma* militarem, *rates* nauticam, *vulnera* chirurgicam, *barbitonforiam*, & *pharmacopoleam*, *lana* textoriam, *factoriam*, & *similes*, *faber* fabrillem, quæ comprehendit argentariam, deauratricem, ferrariam, carpentariam, sculptricem & huiusmodi.

De prudentia, & partibus ejus, variisque ejus speciebus, in tractatu de quatuor virtutibus Cardinalibus differemus.

ARTICVLVS II.

De virtutibus moralibus.

7. **P**RÆTER virtutes intellectuales, quæ resident in intellectu, dantur etiam morales, quæ subiectantur in voluntate, & in appetitu sensitivo, & dividi solent in virtutes operationum, & passionum, seu in eas quæ circa operationes, & circa passiones versantur: ut hinc appareat necessitatem omnium virtutum purè moralium non esse ex eodem fonte, sed earum aliquas necessarias esse propter operationes ipsas secundum se, etiam si nulla passio obstiteteret, cuiusmodi est iustitia, & annexæ ei virtutes secundariæ; quasdam verò, nempe temperantiam, & fortitudinem, eisque subiectas virtu-

tes, solum esse necessarias propter vincendas passiones contrarias, aut leniendam difficultatem ex illarum consortio vel immoderantia provenientem. Hæc duo membra sub aliis vocibus interdum proponuntur: nam virtutes quæ circa passiones occupantur, dicuntur virtutes ad se; nimirum quia domitis passionibus, homo in seipso optimè componitur; reddendo autem cuique suum (quod fit cum operationes ex virtute iustitiæ exercentur) benè erga alios afficitur.

Dividuntur etiam à Platonicis virtutes morales in politicas, purgativas, purgati animi, & exemplares: cuius divisionis meminit S. Thomas hîc qu. 61. artic. 5. Politicæ illæ sunt, quibus homo benè se habet in rebus humanis gerendis. Purgativæ, quæ animum purgant & ordinant ad contemplationem divinorum. Purgati animi, quæ animum totaliter purgant à terrenarum labe cupiditatum, ita ut ex abundantia contemplationis passiones non amplius sentiantur, quod est tantum Beatorum, vel aliquorum in hac vita perfectorum. Demum eadem virtutes exemplares dicuntur, prout inveniuntur in Deo, in quo est exemplar, & idea omnium virtutum quæ in nobis sunt, per imitationem enim divini iustitiæ sumus iusti, & per imitationem perfectionis divinæ, perfecti, juxta illud Matth. 5. *Estate perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.*

C Hanc divisionem eleganter explicat Macrobius lib. 1. super somnium Scipionis cap. 3. ubi sic ait: *Exemplares virtutes illæ sunt quæ in ipsa divina mente consistunt, à quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem desluunt. Nam si rerum aliarum, multò magis virtutum ideas esse in mente divina credendum est. Illic prudentia est mens ipsa divina: Temperantia, quod in se perpetuâ intentione conversâ est: Fortitudo, quod semper idem est, nec aliquando mutatur: Iustitia, quod perenni lege à sempiterna sui operis continuatione non deflectitur.*

De politicis, per quas boni viri Reipublicæ consulunt, ait: *quod politica prudentia est ad rationis normam quæ cogitat & agit universa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, humanisque actibus (tanquam diis arbiris) providere: fortitudinis est, animum supra periculi metum agere, nihilque nisi turpia timere, tolerare fortiter vel adversa, vel prospera; temperantia, nihil appetere penitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub jugum rationis cupiditatem domare; iustitia, servare unicuique quod suum est. Et mox: His virtutibus vir bonus primum sui atque inde Reipublicæ Rector efficitur, justè ac providè gubernans humana, divina non deserens.*

De purgativis, quas Philosophantium virtutes vocat, hæc scribit: *Prudentia est mundum istum, & omnia quæ mundo insunt, divinorum contemplatione despiciere, omnemque animæ cogitationem in sola divina dirigere: temperantia, omnia relinquere, in quantum natura patitur quæ corporis usus requirit; fortitudinis, non terreri animam, à corpore quodammodo, ductu Philosophiæ recedentem, nec altitudinem perfectæ ad superna ascensionis horrere: iustitia, ad unam sibi huius propostii consentire viam, unicuiusque virtutis obsequium.*

Demum de jam purgati ac deterfi animi virtutibus inquit, *quod prudentia est divina sola nosse.*